

segítséget kapunk. Munkánkban azonban jelenleg csak kislétszámú intenzíven dolgozó közösségre támaszkodhatunk. Szeretnénk, ha az I.-II. évfolyamok is bekapcsolódnának a diákköri munkába, s a felsőbb évfolyamokról azok, akik nem figyeltek volna fel a diákkör tevékenységére, s az általa nyújtott lehetőségekre.

Terveink a közeljövőben - mint említettem - a sokféle érdeklődés jegyében állnak. Dolgozatokat várhatunk ebben a félévben az új baloldali ideológiájáról, Garaudy-ról, Lukács Györgyről, a vallástörténet, szociológia tárgyköréből, a személyiségelmélet, filozófiai antropológia kérdéseiről, a strukturalizmus problémájáról. Munkánkat most megszabja az OTDK-ra való készülés, természetesen azonban helye van - a munkájukat most kezdők esetében - hosszabb készülődésnek is. A filozófiai tanulmányok időigényes volta miatt ezért a belső építkezésről való időszakos beszámolás, egy-egy újonnan elolvasott könyv bemutatása az előadót érdeklő témából szintén terveink közé tartozik.

A diákkör eddigi eredményei mindenképpen köteleznek, mind az időigényesebb önképzés, mind dolgozataink színvonala tekintetében. Az 1973. áprilisában Debrecenben tartott Országos Diákköri Konferencián a marxizmus-leninizmus szekcióban Csejtei Dezső: Hegel az ázsiai termelési módra épülő társadalmakról c. dolgozatával kiemelt díjat kapott, Dékány András pedig "A sarthe-i egzisztencializmus humanizmusáról" c. dolgozatáért dicséretben részesült. Csejtei Dezső dolgozata átdolgozott formában megjelent a Világosság 1974. márciusi számában. Mivel dolgozatát az AETAS I. száma már közölte, itt csak Dékány András dolgozatának kivonatát mutatjuk be.

Szeretettel várjuk a filozófia iránt érdeklődőket, valamennyiüknek jó munkát kívánunk!

Béresi Csilla
a Filozófia Diákkör titkára

ADALEKOK A MODERN IRRACIONALIZMUS KELETKEZÉSÉHEZ

A dolgozat - pusztán néhány összefüggés kiemelésére szorítkozva -

arra a kérdésre próbál választ adni, hogy a XIX. század első felének egyes filozófiai irányzatai mennyiben anticipálják azokat a tendenciákat, melyek általánossá csak századunk polgári filozófiáiban válnak, s melyek saját korukban még csak mintegy "előrefordított anakronizmus"-ként jelentkeztek. Ezek a későbbi fejlődést előlegező tendenciák szorosán kapcsolódnak a korszak fő szellemi meghatározójához, a klasszikus német filozófiához. Az elméleti gondolat tartalmak eme közeli kapcsolata viszont maga után vonja a klasszikus német filozófia fejlődéstörténetének némiképp árnyaltabb, differenciáltabb értékelését is, azt ti., hogy a klasszikus német filozófia fejlődése korántsem olyan töretlen és egyenesvonalu, mint ahogy azt néhány filozófiatörténeti kézikönyv állítja, hanem annál jóval ellentmondásosabb, bonyolultabb. Ez a kettősség Fichte filozófiájában is megfigyelhető, akinek néhány gondolata átformálva bár, de termékenyítően hatott a német romantikára; Schelling pályafutása már önmagában is ezen ellentmondásos gondolatfejlődés bizonyítékának tekinthető; a hegeli rendszerben rejlő belső ellentmondások egyes oldalainak önállósodása pedig a hegeli filozófia "utóéletében" figyelhető meg. Azonban a legjobb példát Kant filozófiája kínálja, amely szemléletesen mutatja, hogy a klasszikus német filozófia fejlődésének kezdete néhány vonatkozásban egybeesik bomlásának kezdetével, tehát a felbomlás a kezdettel együtt tétéleződik.

A kanti filozófiában lehetőség szerint rejlő kettősség egyik oldalának valóságossá tevését Hegel, a másikat pedig Schopenhauer végzi el, aki a klasszikus német filozófia tetőpontját jelentő hegeli filozófia kritikája végett a kiindulóponthoz, azaz Kanthoz tér vissza, tehát gyakorlatilag sokkal korábban megvalósítja az Otto Liebmann által az 1860-as években kiadott "Vissza Kanthoz!" jelszót. Azonban esetében nem egyszerű Kant-ujraértelmezésről van szó, hanem annak gyökeres átalakításáról, irracionálisztikus "továbbfejlesztéséről". Ennek eredményeképp méginkább elkülöníti a jelenség - és lényegvilág kanti szétválasztását, amely egyfelől a jelenségszféra Berkeley-hez visszanyuló szubjektíválásában, másfelől a kanti magánvaló irracionálisztikusában mutatkozik meg. A fogalmi gondolkodáson inneni és az azon túli szférák előtérbe helyezésével kizárja magát az értelem közegében jelenlevő fogalmi megismerés lehetőségét, te-

hát épp azt a területet, melyet Hegel Kant kapcsán "a kanti filozófia egyik legszebb oldalaként" jellemzett. Vagyis teljessé válik a jelenség és lényeg kettéválasztása, melyek immár mint képzet és akarat tételeződnek. Rendkívül elvontan vázolja Schopenhauer filozófiája jelenti tehát a kanti filozófia felhasználásának egyik módját, míg a másik megoldást a hegeli filozófia kínálja, amely a lényeg racionalizálásával azt a fogalmi megragadás számára elérhetővé teszi, s ezzel megszünteti lényeg és jelenség kettéválasztását, azaz magát a kanti magánvalót.

A dolgozat végül röviden érinti Kierkegaard filozófiájának néhány kérdését, amely negative kapcsolódik a klasszikus német filozófiához, ti. a késői Schelling és a hegeli rendszer kritikájával. Mindössze egy mozzanatnak - az egyén és közösség viszonyának - kiemelésére szoritkozva megállapítható, hogy Kierkegaard részben joggal helyezi az egyént filozófiája középpontjába, hiszen ismeretes, hogy az egyének a különböző természetadta közösségek alóli emancipálódása épp a polgári társadalom kialakulásával fejeződött be, viszont a kapitalizmus csak negatív értelemben tételezi az egyén egyetemességét mindent meghatározó közösségként. Hegel megoldása egyén és közösség szintézisének megteremtésére joggal váltotta ki mind Marx, mind pedig Kierkegaard Hegel-bírálatát, melyet az előbbi "A hegeli államjog kritikája"-ban fejtett ki, az utóbbi pedig stádiumelméletében hangsúlyozta egyén és közösség harmonikus egységének elvi megteremthetlenségét, melyet azonban a hegeli historizmus elvetésével komikussá vetit. Kierkegaard egyéne az esztétikai, majd az etikai stádium után - mely utóbbi kétségbeesett kísérlet egyén és nem szintézisének megvalósítására - átlendül a vallási stádiumba. Ám ez legalább annyira megszünteti a szó szoros értelmében vett vallást, mint amennyire megtartja azt, paradox vallásosság, melyet Lukács György találóan nevezett "vallásos ateizmus"-nak. Épp ez a mozzanat az, ahol tullép kora irracionális indíttatású filozófiáin /pl. a késői Schellingén/ és eme ujszerűen értelmezett vallásosság az oka filozófiája XX. századi reneszánszának, és egyik titka mai népszerűségének.